

Aki visszaadta a kántori és orgonista hivatás méltóságát.
Gergely Ferenc orgonaművész laudációja

Pályakezdéséről így vall: *„Engem már kisgyermek koromban körül vett a zene. Szüleim zongoráztak, gyakran egyházi énekeket is. Az orgona hangja óriási hatással volt rám, már kisfiú koromban addig ki nem jöttem a templomból, amíg az orgona szól.”* (Csodák között élünk. Új misszió, Miskolc, 1990) A pesti bencés gimnázium énektanára, Szekeres Ferenc – amikor meghallotta, hogy az iskola harmóniumán saját kísérettel játszik énekeket, - zongorára kezdte tanítani. De őt igazából az orgona vonzotta. Járt a fővárosi templomokat, legtöbbször a „pesti ferenecsekhez néztem be, ahol egy fővárosi vámtiszt, Richter Géza volt a kántor” emlékezik vissza. Ő kedvesen fogadta az érdeklődő gimnazistát, és maga mellé ültette az orgonapadra. Egy váratlan „beugrás”, majd Richter kántor úr halála után, 1931 január elsejétől - 17 évesen – elvállalta a kántorságot. Mivel a kántori szolgálat abban az időben főleg a reggeli órákban volt, magántanulóként folytatta a gimnáziumot.

1933-tól a Zeneművészeti Főiskolán orgonát és egyházzenei tanult, közben több pesti templomban is orgonált. Néha taxival vitték egyik templomból a másikba, mivel játéka már akkor is egyéni és lélekemelő volt.

1942-ben kapott középiskolai énektanár, orgonaművész és tanári diplomát. A kántori hivatás mellé így társult a tanári és orgonaművészi hivatás. 1943-ban a Nemzeti Zenede alkalmazta, rá egy évre megnősült. Lászlófi Erzsébet tanítónővel kötött házasságából két gyermek született, Antal (1945) és Andrea (1946). Ekkor lett a Bartók Béla Zeneművészeti Szakközépiskola tanára. Itteni munkája mellett 1948-tól óradíjasként tanított a Zeneművészeti Főiskolán is, ahová 1969-ben került át „egyetemi tanári” besorolással.

A Zeneakadémia Egyházzenei Tanszakának megszüntetése után (1949) Werner Alajossal együtt segítette a katolikus kántorképzés elindulását. A Budapesti Nyári Kántorképző tanárként 1950-től közel fél évszázadon át generációkat nevelt nemcsak az istentiszteleti orgonálás technikájára, hanem lelkeségére is. Akik nála tanulhattak, akár a Zeneakadémián, akár a kántorképzőben, máig büszkén vallják: *„az én mesterem Gergely Feri bácsi volt.”* Nemcsak művészi játékának titkait, gazdag élettapasztalatait osztotta meg növendékeivel, hanem a szerzők és műveik megközelítésének azt a tisztelettel és alázattal teli módját is, mely egész emberi valóját jellemezte. Ösztönözte növendékeit: arra törekedjenek, hogy hallhatóvá tegyék azt, amit a szerző a művel jelezni, üzeni kívánt!

A tanítványok felmehettek tanárjukkal a Ferences templom karzatára, és ott megfigyelhették, miként használja a hangszer a liturgia különböző pillanataiban. Más regisztrációt alkalmazott az ünnepi miséken, amikor a templomot a hívek megtöltötték, és mást amikor kevesebb ember énekét kellett kísérni. Az énekek előjátéka mindig miniatűr improvizáció volt az ének dallamából szöve, így a hívek már előre érezhették a tempót, hangmagasságot, a zenei karaktert. Külön élmény volt a hallgatóság számára a szertartást befejező orgonajátéka. Ilyenkor ritkán játszott megkomponált darabot, hanem hosszabb, a nap liturgikus vagy ünnepi jellegét magába sűrítő, akár 8-10 perces improvizációt is játszott a hallgatóság ámulatára és örömére. Szeretnék hivatkozni egy személyes emlékre: 1986 őszén a Challenger úrhajó katasztrófája után gyászmise volt a Mátyás templomban Gergely Ferenc közreműködésével. A szertartás végén a templom orgonáján feldübbögött a földtől elszakadó, az ég felé törő, egyre távolodó, majd hirtelen darabjaira

hulló rakéta zenei képe. Percekig döbbsen álltunk, hiszen a zene varázsa szinte a tragédia részeseivé tett bennünket.

A ritka alkalmak egyike volt az október 6-i gyászistentisztelet, amikor kész kompozíciót adott elő. A Ferences templomban már a 20. század elejétől ezen a napon emlékeztek meg a kriptában eltemetett *gróf Batthyány Lajos* miniszterelnökről. A szertartás végén minden alkalommal eljátszotta Liszt eredetileg zongorára komponált „temetési” gyászzenéjét, a *Funerailles-t*. Ilyenkor a jelenlévők úgy mentek haza, mintha Liszt egyik legremekőbb orgonadarabját hallották volna.

Gergely Ferenc nemcsak a hangok rögtönzésének volt egyik legnagyobb mestere, hanem színek, karakterek összeállításában is utolérhetetlen volt. Számára elég volt 10-12 perc, hogy megismerje az adott hangszer játéklehetőségeit, valamint azt, hogy egy-egy regiszter a templomi vagy hangversenytermi térben milyen hatást tud kifejteni. A helybéli orgonista és hallgatóság legtöbbször ámulva hallgatta, hogy az ő hangszerük „*ezt is tudja ... ilyen színárnyalattal is rendelkezik*”?! Az orgonának nemcsak az irodalmát, hanem belső szerkezetét is jól ismerte. Mint szakértő sok hangszer tervezését, rekonstrukcióját segítette, hiszen jól ismerte a nemzetközi szakirodalmat, melyekből többet lefordított, s ha kellett, magyar vonatkozásokkal kiegészített. Többször járt közben sikerrel elnémult, lebontásra ítélt orgonák megmentéséért.

Felesége halálát követően 11 évi özvegység után másodszorra is megnősült. Művészi pályájának utolsó harmadában ez további „színgazdagodást” jelentett: hangversenyein második felesége, Kovács Mária énekeseivel, az Arezzoi Guido kórusral megszólaltatta egy-egy mű gregorián alapdallamát, vagy kórusletétjét. Így a hallgatósághoz még közelebb kerülhettek az egymást kiegészítő, vagy egymással kontrasztot alkotó zeneművek.

Gergely Ferenc a hangversenyen való játékot is szolgálatnak tekintette, miként a kántori munkát. Így vallott erről: „*Nekem egyet jelent a hivatás és a szolgálat. <Dicsérjétek az Urat szentélyében> – mondja a zsolttár. Isten szentélye nemcsak a templom, hanem az egész világ is, minden, amit Ő teremtett. ..Istent mindenütt imádnunk kell, és pedig úgy kell imádnunk, hogy ezáltal teljesítsük hivatásunkat, azt amire Ő küldött, - vagyis szolgáljunk.*” (Lásd: Csodák között élünk...)

Ilyen lélekkel szolgált egész életében. Akkor is, amikor ezért lenézés, kirekesztés járt, vagy háttérbe szorították a hangversenyéletben, de akkor is, amikor a régen megérdemelt kitüntetésekét átvette (Liszt-díj, a Munka Érdemrend ezüst és arany fokozata, Érdemes Művész, Kossuth-díj, Nagy Szent Gergely Rend Civil Osztályának lovagi kitüntetése) Úgy gondolom, hogy lelkéhez legközelebb talán a Ferences Rend kitüntető határozata lehetett, mellyel 1991-ben konfrátereire közé emelte.

Személyes példája sokakat vonzott a kántori és az orgonista pálya felé. Az egyéniségén, a feladatokhoz való hozzáállásán átsütött, hogy az ő igazi megbízója nem egy egyházi vagy világi intézmény, hanem a teremtő Isten. Őt kereste és őt közvetítette játékával, akár egy Szent Vagy! Uram éneket, akár Bach valamely korárelőjátékát, vagy Liszt Weinen, klagenjét játszotta - és akkor is, mikor lélekből fakadó rögtönzéssel emelte hallgatóit az ég felé. Ez és a mindenkor megnyilvánuló alázata, szerénysége emelte őt példaadó emberi méltósággá.

Tardy László karnagy